

Metodika pro střední školy k projektu Baba1932

Vzdělávací cíle:

- žák popíše prvky funkcionalistické architektury
- žák v praxi rozpoznává unikátní prvky funkcionalistické architektury
- žák popíše propojení lokality s významnými událostmi a osobnostmi české historie
- žák zhodnotí unikátnost lokality a význam jejího zachování

Mezipředmětové vztahy:

- dějepis
- výtvarná výchova
- český jazyk

Vazba lekce na RVP G (2022):

Učivo dějepisu: kultura 1. poloviny 20. století (zrod moderního umění, nástup masové kultury, sport)

Cíle vzdělávací oblasti Umění a kultura: sledování a hodnocení umění na pozadí historických, společenských a technologických změn

Očekávané výstupy vzdělávací oblasti Umění a kultura: žák rozlišuje umělecké slohy a umělecké směry (s důrazem na umění od konce 19. století do současnosti), z hlediska podstatných proměn vidění a stavby uměleckých děl a dalších vizuálně obrazných vyjádření

Časová dotace:

45/90 minut (lze provést ve dvou variantách) a návštěva lokality Baba

Ve škole:

Téma experimentálních obytných funkcionalistických souborů a pražské vilové osady Baba si vyžádá 1–2 vyučovací hodiny. Pokud realizujete pouze 1. vyučovací hodinu, je třeba vytisknout každému žákovi pouze první stranu pracovního listu, pokud realizujete obě, je třeba vytisknout obě strany pracovního listu, a to oboustranně.

1. vyučovací hodina

S sebou: pracovní listy, informační texty a otázky k aktivitě „Běh pro Werkbund“, fixy na tabuli

1. Úvodní brainstorming na téma „Významné architektonické památky“ (🕒 5 minut)

Po sdělení žákům, že se v této vyučovací hodině budou věnovat architektuře, je vhodné na tabuli napsat téma brainstormingu, tedy „Významné architektonické památky“. Nabízí se klást žákům otázky „Které znáš?“, „Má smysl je chránit?“. Žáci budou zřejmě zmiňovat spíše starší stavby (Pražský hrad, Karlštejn, Karlův most atd.), pak je namístě se zeptat, zda může být významnou architektonickou památkou (ne ve smyslu památkové ochrany) i stavba relativně nová (např. Nová scéna Národního divadla, Tančící dům, plavecký stadion Podolí nebo jiné, i regionální, památky). Žákům je následně položena otázka, co jim říká osada Baba. Jelikož není tolik známá, je možné, že nikomu pojem nic neřekne, proto je vhodné zde osadu Baba stručně představit jako experimentální funkcionalistický obytný soubor evropské úrovně, který vznikl ve 30. letech 20. století a získal nejvyšší ocenění Evropské komise pro památky – označení Evropské dědictví (European Heritage Label). Lze položit otázku, co si žáci představí pod pojmem „experimentální obytný soubor“ a v čem přesně architekti mohli experimentovat (šlo o tvary, materiál, rozvržení místností aj.) Je vhodné v tomto místě zdůraznit badatelskou otázku celé lekce, která zní: „Jsou experimentální obytné soubory něčím výjimečné?“ Na ni budou žáci odpovídat v lokalitě pražské Baby, popř. na závěr teoretické hodiny, pokud lokalitu nenavštíví. Všechny aktivity směřují k tomu, aby na tuto otázku dokázali nejen odpovědět, ale díky získaným poznatkům svou odpověď i zdůvodnit.

2. Běh pro Werkbund (🕒 25 minut)

Prvně je nutné žákům sdělit (a třeba i napsat na tabuli) pojem *Werkbund*. Žáci za pomoci slovníku či vlastních znalostí mohou pojem přeložit z němčiny (das Werk – dílo; der Bund – svaz, spolek; der Werkbund – svaz díla; německé slovo „Bund“ by mohli žáci znát např. ze spojení Bundesrepublik Deutschland – Spolková republika Německo).

Werkbund (Svaz díla) byl svaz sdružující umělce, průmyslníky, designéry, obchodníky a další profese za účelem vzniku průmyslově vyráběného, tj. cenově dostupného, předmětu s uměleckou hodnotou a kvalitním provedením. Werkbund se přidal ke snaze přispět k řešení bytové otázky a otázky zdravého moderního bydlení pro rostoucí střední vrstvu. Samostatný svaz díla vznikl v Německu, Rakousku, Československu i dalších státech. Více informací lze nalézt mj. na webové stránce <https://werkbund-estates.eu/>.

Učitel sdělí žákům, že se budou věnovat nejen moderní architektuře pražské osady Baba, ale poznají blíže i další lokality v celé Evropě, které vznikly pod záštitou místních svazů díla – *werkbundů*.

Učitel po vysvětlení pojmu *Werkbund* pustí žákům úvod videa „BABA 1932 – funkcionalistická osada v Praze“ z dílny studentů Západočeské univerzity v Plzni, kde žáci uvidí, že pražská Baba není ve své výjimečnosti osamocená a zjistí, kde všude experimentální obytné soubory vznikly (00:00-00:14).

TIP → Je vhodné pozastavené video nechat promítat po celou dobu následující aktivity.

Po zastavení videa se lze zeptat, zda podle žáků mohly ocenění Evropské komise získat obytné soubory ve všech městech (pomocí argumentu, že Švýcarsko není členem EU, zjistí, že Curych jej nezískal).

Žáky nyní rozdělíme do 5 skupin a každé dáme otázky k jednomu obytnému souboru (Stuttgart, Brno, Curych, Vratislav, Vídeň). Na druhou stranu třídy naproti těmto skupinám umístíme na různá, ale stejně vzdálená, místa informační texty o jednotlivých obytných souborech. Cílem je z informačních textů zjistit odpovědi na otázky, které skupiny dostaly, přičemž „v hracím poli“ mezi stanovištěm skupiny a jejím informačním textem může být vždy právě jen jeden člen skupiny. Informační text si nesmí fotit, nic z něj popisovat, jakkoli komunikovat se skupinou na svém domovském stanovišti, informaci z textu přenáší toliko v paměti. Není vhodné z aktivity činit soutěž. Jakmile tuto aktivitu dokončí všichni, přinesou si informační text, opraví si v odpovědích případné chyby a připraví stručné slovní představení tří nejzajímavějších informací o jejich obytném souboru spolužákům, k čemuž jim mohou pomoci i otázky, které při hře zodpověděli.

Je možné nechat žáky na tabuli vypracovat jednoduchou společnou myšlenkovou mapu, jejíž klíčové slovo budou „experimentální kolonie Werkbundu“. Po stručné prezentaci zajímavostí o pěti obytných souborech může učitel aktivitu reflektovat pomocí řízené diskuze otázkami jako: „Co znamená, že kolonie byly výstavní?“ (byly budovány v rámci modelových výstav, veřejnost si obytné soubory mohla prohlédnout), „Co představené kolonie spojuje?“ (funkcionalistické tvary, výstavní původ, moderní architektura, zájem o moderní a zdravé bydlení) či „Jaký byl o vystavěné domy zájem? Proč?“ (zájem byl menší až malý též proto, jak progresivní a nová architektura byla).

TIP → Nezapomeňte přinést s sebou dostatek fixů, aby šla žákům práce od ruky.

Pomocí žákům může i pohled na pozastavené video na projektoru, kde vidí fotografie jednotlivých obytných souborů. Velmi doporučujeme učitelům/lektorům se s texty o jednotlivých obytných souborech seznámit předem.

Možná modifikace: V případě časové či jiné potřeby lze aktivitu „Běh pro Werkbund“ nahradit aktivitou, kdy žáci rovnou zpracovávají stručné slovní představení zajímavostí o obytných souborech a společnou myšlenkovou mapu týkající se jednoho z obytných souborů na základě rozdaných otázek. V případě, že věnujete tématu jednu vyučovací hodinu, je nutné tuto modifikaci využít.

3. Video „BABA 1932 – funkcionalistická osada v Praze“ (🕒 5 minut)

Nyní je čas seznámit se s pražským experimentálním obytným souborem Baba pomocí videa (k projekci zbývá 03:40 min.) Žáky je vhodné upozornit, že není nutné číst všechny texty a informace ve videu obsažené, ale vnímat spíše modely domů a záběry na ně, přičemž je vhodné žáky vyzvat, aby si všímali společných znaků, které jednotlivé domy mají. Video mohou vnímat též jako pozvánku na Babu, kam se společně vydají.

Video doprovází zvuková kulisa, v případě technických problémů se zvukem lze video nouzově přehrát i bez ní.

4. Aktivita „Dům na Babě, kde jsem se narodila“ (🕒 10 minut)

Cílem aktivity je pomocí příběhu dětské obyvatelky představit osadu Baba jako místo, kde se v roli soukromých investorů a architektů sešly pokrokově a moderně smýšlející osobnosti tehdejší pražské společnosti, které se společně daly do výstavby individuálních funkcionalistických vil. Vůdčí osobností byl předseda Československého dílenského svazu (tedy československého werkbundu) Pavel Janák, autor vlastní vily na Babě a dále vily Dovolil, kterou navrhl včetně interiéru. Osada Baba je jedinou kolónií Werkbundu, která je souborem individuálních vil. Autorka sama staví osadu Baba do kontrastu s historickými pražskými stavbami, což podtrhuje rovněž dobová koláž, která je součástí pracovního listu. Je možné zde připomenout úvodní brainstorming, kde žáci zřejmě jako „významné architektonické památky“ uváděli jak stavby starší, tak novější.

Na úvodní text, který si žáci samostatně přečtou, navazují dvě otázky. Níže uvádíme rozsáhlejší odpovědi v širším kontextu, pomocí kterých lze doplnit odpovědi žákovské.

O jakých prvcích funkcionalismu se píše v textu? Zaznač je na fotografii koláže osady Baba a Pražského hradu a zkus najít další.

Domy měly podle autorky rovné linie, plochou střechu, obrovská skleněná (pásová) okna a na hladkých betonových stěnách bílý náter, interiér minimalistický, plný vestavěných skříní a čistých prostorných místností.“ I na základě zhlédnutého videa by žáci mohli zmínit např. sluneční terasy jednotlivých vil či přísně geometrické tvary, obdélníkový tvar či piloty (sloupy). Doporučujeme při společném vyhodnocování této otázky napsat prvky funkcionalismu na tabuli, s těmito prvky se bude dále pracovat a pro dosažení cílů metodiky jsou velmi významné.

ZAJÍMAVOST → Žáky by mohl v kontextu znaků funkcionalismu zaujmout název knihy modernistického rakouského architekta „Ornament je zločin“.

Z jakého důvodu Munkovi opustili v květnu 1939 Prahu a proč tajně? Jaké další důvody pro vynucené vystěhování mohli mít v letech 1939–1945 a 1948–1968 další obyvatelé Baby?

Jako obyvatelé Protektorátu (židovského původu) se rozhodli pro emigraci do zahraničí. Tajný odchod byl nutný s ohledem na fakt, že od března 1939 byla Praha stejně jako zbytek někdejšího Česko-Slovenska okupována německými vojsky. Pomocí závěru vzpomínky Suzanne Munk Ragen lze ilustrovat dobový kontext vzniku osady – třicátá léta 20. století. Druhá otázka míří na další obyvatele osady Baba a má demonstrovat klikatou historii 20. století. Žáci mohou zmínit např. emigraci před a po roce 1948, 1968, popř. vynucené vystěhování za války či po roce 1948. Učitel může jejich úvahy doplnit konkrétními fakty – např. Václav Maule (vila Maule) byl v roce 1944 odvezen do koncentračního tábora v Terezíně. Ke své ženě Jarmile do domu na Babě se vrátil v květnu 1945, kde záhy umírá na tyfus. Václav Suk (vila Suk) se stal v padesátých letech obětí komunistické perzekuce a krátce nato umírá ve vězení, rodina dr. Zaorálka (vila Zaorálek) emigrovala do Mnichova po vstupu vojsk zemí Varšavské smlouvy v roce 1968.

Kdyby se žáci na konci aktivity ptali na další osudy vil, tu pan Munk navštívil ještě po válce, když navštívil Prahu kvůli práci pro organizaci UNRRA. Tehdy našel dům prázdný a v obývacím pokoji objevil několik děr po kulkách. Po válce dům z obav z nástupu komunistů prodal.

Vyhodnocení badatelské otázky a reflexe (tato fáze se realizuje, pouze pokud nenásleduje druhá hodina či návštěva lokality Baba)

Učitel vyzve žáky k odpovědi na badatelskou otázku z úvodu hodiny, která zní „Jsou experimentální obytné soubory něčím výjimečné?“. Odpovědi na badatelskou otázku se nabízí celé množství, jako třeba, že existuje evropská rodina experimentálních obytných souborů vybudovaná jednotlivými werkbundy, osada Baba jako jediná z nich je tvořena jednotlivými vilami individuálních investorů, výjimečnost souborů může spočívat i v touze najít cenově dostupné, umělecky řešené a moderní bydlení (což se ne vždy podařilo), stejně tak jsou výjimečné moderní funkcionalistickou architekturou, která experimentovala s novými materiály. V souladu s principy badatelské výuky je důležité, aby své odpovědi žáci opírali o konkrétní zdroje, se kterými se při práci setkali (informační texty, vzpomínkový text, dobová koláž, video).

Na úplný závěr, pokud nenásleduje druhá hodina či návštěva lokality Baba, je vhodné zařadit reflexi proběhlé hodiny např. pomocí otázky, co za nové informace si žáci z hodiny odnášejí.

2. vyučovací hodina

S sebou: bílé papíry A4 (do dvojic či pro jednotlivce), role balicího papíru, nůžky, lepicí pásky, různobarevné fixy na papír

První badatelskou hodinu lze rozšířit o další vyučovací hodinu s důrazem na kreativní učení.

5. Tvorba funkcionalistické osady „Dědek“ (🕒 35–40 minut)

Žákům je představen pozemek určený k výstavbě, který představuje pás papíru (popř. dva či více jeho pruhů nad sebou). Jejich úkolem je ve dvojici (popř. samostatně) na základě svých nabytých poznatků o prvcích funkcionalismu na samostatný bílý papír velikosti A4 načrtnout funkcionalistický dům z jižní strany.

TIP → Doporučujeme např. ekologický balicí papír Šedák.

Může jít o vilu, věžový dům, dvojdům, trojdům, či řadový dům. Jižní strana je vybrána z toho důvodu, že právě ta je charakteristická obytnými místnostmi s pásovými okny, slunečními terasami aj., severní byla naopak typická obslužnými místnostmi a chodbami s malými okny.

Žáci mají za úkol též své domy pojmenovat. Ve videu si mohli povšimnout, že domy na Babě jsou pojmenovávány podle investorů, ne podle projektujících architektů (pokud nejde o tutéž osobu). Pokud si všimli tohoto systému, měli by pojmenovat náčrt funkcionalistického domu po sobě samých. Cílem je uvědomit si systém pojmenovávání domů v osadě Baba, což jim pomůže v orientaci v samotné lokalitě i na webu. Název své stavby a její druh si žáci poznamenávají do pracovního listu, rovněž tak lze i vedle náčrtu.

ZAJÍMAVOST → Pokud se žáci vydají cestou samostatných vil, inspirují se hlavně pražskou osadou Baba, pokud i jinými typy domů, inspirují se spíše zahraničními funkcionalistickými osadami Werkbundu.

Po vytvoření náčrtů je vhodně umísťují na pozemek určený k výstavbě, následně dotvoří mezi domy zahrady a komunikace, společně diskutují nad umístěním nutné občanské vybavenosti aj.

TIP → Nezapomeňte, že i umístění funkcionalistických staveb do krajiny má svá pravidla. Ne nadarmo se osadě Baba říká „pravoúhlý svět“ a její šachovnicové uspořádání vil reflektuje i logo projektu Baba 1932.

ZAJÍMAVOST → Zahrady funkcionalistických staveb mají za cíl změkčovat tvrdé funkcionalistické linie, a i proto jsou v nich třeba preferovány větší stromy.

V závěrečné fázi žáci pomocí hodnoticí tabulky hodnotí vzniklou funkcionalistickou osadu nazvanou symbolicky Dědek (jako kontrast názvu Baba, přičemž tento název lze uvést i do záhlaví plánu), učitel může namátkově vybrat žáky, aby ostatní seznámili se svými odpověďmi.

Vyhodnocení badatelské otázky a reflexe (tato fáze se realizuje, pouze pokud nenásleduje návštěva lokality Baba) (časový odhad 5 minut)

Vizte Vyhodnocení badatelské otázky v předchozí části této metodiky.

Fáze	Popis	Učitel	Žák
Fáze 1. 5 minut	Úvod a brainstorming	Řídí brainstorming na téma „významné architektonické památky“, představuje lokalitu Baba a badatelskou otázku	Přemýšlí nad významnými architektonickými památkami (staršími i novějšími)
Fáze 2. 25 minut (pokud nenásleduje druhá hodina či návštěva lokality Baba, je nutno pro získání času tuto fázi zkrátit)	Běh pro Werkbund	Představuje za pomoci žáků (překlad) pojem Werkbund. Promítne úvodní část videa a pozastaví jej. Vysvětlí aktivitu „Běh pro Werkbund“. Moderuje představení experimentálních obytných souborů.	Seznamuje se s pojmem Werkbund a průběhem samotné aktivity. Aktivně se zapojuje do skupinové aktivity „Běh pro Werkbund“. Pracuje s textem, vybírá spolu s ostatními členy skupiny klíčové informace a doplňuje společnou myšlenkovou mapu na tabuli. Prezentuje vybraný experimentální obytný soubor.
Fáze 3. 5 minut	Promítání studentského filmu Baba 1932	Spustí pozastavené video.	Sleduje video a vnímá jeho obrazovou část, nikoli text.
Fáze 4. 10 minut	Individuální práce s textem „Dům na Babě, kde jsem se narodila.“	Zadá čtení vzpomínkového textu a vypracování dvou otázek, které následně s žáky vyhodnotí.	Pracuje s textem a navazujícími otázkami. Spolu se spolužáky a učitelem vyhodnocuje otázky.
Volitelná fáze (pokud nenásleduje druhá hodina či návštěva lokality Baba, je nutno pro získání času zkrátit aktivitu Běh pro Werkbund)	Vyhodnocení badatelské otázky a reflexe	Poté, co žáci zformulují své vlastní odpovědi, je s nimi vyhodnocuje. Reflektuje proběhlou vyučovací hodinu.	Formuluje zdroji podloženou vlastní odpověď na badatelskou otázku. Reflektuje proběhlé vyučovací hodiny.
Fáze 5. 35–40 minut	Tvorba funkcionalistické osady „Dědek“	Zadává práci na tvorbě náčrtů a plánu vlastní osady. Povzbuzuje žáky v jejich kreativní práci. Kontroluje průběžně čas.	Tvoří, baví se a vžívá se do role modernistického architekta.
Volitelná fáze (pokud nenásleduje návštěva lokality Baba) 5 minut	Vyhodnocení badatelské otázky a reflexe	Poté, co žáci zformulují své vlastní odpovědi, je s nimi vyhodnocuje. Reflektuje proběhlé vyučovací hodiny.	Formuluje zdroji podloženou vlastní odpověď na badatelskou otázku. Reflektuje proběhlé vyučovací hodiny.

V lokalitě Baba:

Třída pracuje celkem s 9 různými pracovními listy. K dispozici jsou dvě sady, které se odlišují v úrovni otázek ve druhé části. Snazší verzi doporučujeme pro žáky od 6. do 8. třídy, obtížnější pak pro starší – vždy ale záleží na předchozích znalostech a zájmu žáků o toto téma.

Listy jsou tematicky rozdělené do tří trojic podle toho, zda se věnují osobnostem, příběhům domů či architektům. Toto rozdělení lze snadno poznat podle symbolu v horním rohu.

První část je pro všechny pracovní listy stejná a věnuje se architektuře. Žáci a žákyně v této části propojují svoje poznatky z teoretické hodiny s tím, co vidí na místě, a doplňují do Vennova diagramu charakteristické prvky domu, kterému se věnuje jejich pracovní list, a zbylých domů v lokalitě.

Druhá část se věnuje třem vybraným osobnostem (původním investorům), třem domům se silným příběhem a třem architektům projektujícím domy na Babě.

Cílem třetí části je sdílení získaných poznatků ve skupině (při sdílení spolupracují žáci, kteří se věnovali stejné oblasti – osobnostem, domům či architektům).

Poznámky k výjezdu do lokality:

- je dobré mít s sebou desky (něco, na čem se dá psát)
- pro práci je potřeba, aby žáci měli nabité telefony s přístupem na internet (pokud to není možné, lze informace k části 2 získat předem ve škole)
- po příjezdu autobusem do lokality si na zastávce MHD „U Matěje“ můžete prohlédnout dotykový infopanel Baba1932
- pro začátek a jako místo srazů je vhodné místo u lavičky na rohu ulic Průhledová a Na Ostrohu
- každý pracovní list je provázán s jedním či více konkrétními domy – v nadpisu je jeho číslo (podle webu baba1932.com) a adresa

Ve třídě:

- rozdat do dvojic/trojic pracovní listy
  - skupiny lze nechat v režii žáků či nalosovat jakýmkoli jiným způsobem
  - nevádí, pokud počty nevycházejí (někteří mohou být ve dvojicích, jiní ve trojicích)
- požádat žáky, aby se po cestě do lokality seznámili s webovou stránkou (skrz QR kód v horním rohu pracovního listu)

Pokyny pro části 1 a 2:

- žáci si samostatně projdou všechny tři ulice (Na Ostrohu, Na Babě, Nad Paňankou; do ulice Nad Paňankou vedou na obou koncích úzké schody)
- během chození se žáci soustředí na to, jak jednotlivé domy vypadají
- poté dojdou k domu, který náleží k jejich pracovnímu listu, a vyplní část 1 a 2 (první strana pracovního listu)
- po 25 minutách sraz opět na stejném místě (čas lze přidat i ubrat podle potřeby)

Pokyny pro část 3 (sdílení):

- studenti si najdou další dvě skupiny, jejichž pracovní list má stejný symbol (člověk, dům, architektonické náčiní)
- mohou se mírně vzdálit (další blízké lavičky) a společně vyplní třetí část pracovního listu
- práce na třetí části zabere zhruba 10 minut

Pokyny pro část 4 (společná reflexe):

- hlavním cílem společné reflexe je odpovědět na otázku, která je v závěru pracovního listu:
„Jsou experimentální obytné soubory něčím výjimečné?“
  - velmi zajímavá může být diskuze těch žáků, kteří spolu v odpovědi na otázku co do výjimečnosti funkcionalistické osady Baba nesouhlasí, o to důležitější jsou argumenty, o které svou odpověď opírají
- k odpovědi na tuto otázku by žáci měli využít své poznatky z teoretické části ve škole i návštěvy lokality, svůj názor by však vždy měli odůvodnit
- v rámci reflexe se lze také věnovat funkcionalistickým prvkům (shrnout ty zásadní) či sdílet příběhy jednotlivých osobností/domů

Zpětná vazba:

- Budeme rádi, když nám pošlete zpětnou vazbu na tento zážitkový program o/ve funkcionalistické osadě Baba, a to e-mailem na barbora.drevikovska@praha.eu. Vaše žáky rádi odměníme reklamními předměty projektu Baba1932.

Metodiky a související pracovní listy s materiály pro druhý stupeň základních škol a střední školy vznikly ve spolupráci Odboru památkové péče MHMP a Pražského humanitního gymnázia. Šíření obsahu povoleno.